

Soạn bài: Miêu tả và biểu cảm trong văn bản tự sự

Soạn bài: Miêu tả và biểu cảm trong văn bản tự sự

I. Sự kết hợp giữa kể, tả và biểu cảm trong văn bản tự sự

- Kể : thường tập trung nêu sự việc, hành động, nhân vật.
- Tả : thường tập trung chỉ ra tính chất, màu sắc, mức độ của sự việc, nhân vật hành động.
- Biểu cảm : thường biểu hiện ở các chi tiết bày tỏ cảm xúc, thái độ của người biết trước sự việc, nhân vật, hành động.

Câu 1: Phần chữ in nghiêng là phần miêu tả và biểu cảm. Như vậy, câu chuyện về cuộc gặp gỡ giữa con - "tôi" và người mẹ đã được kết hợp, đan xen với rất nhiều yếu tố miêu tả và biểu cảm.

Câu 2: Các yếu tố miêu tả có trong những câu:

- Tôi thở hồng hộc, trán đẫm mồ hôi, ríu cả chân lại.
- Mẹ tôi không còm cõi.
- Gương mặt vẫn tươi sáng với đôi mắt trong và nước da mịn, làm nổi bật màu hồng của hai gò má.

Các yếu tố biểu cảm có trong đoạn trích là :

- Diễn tả sự suy nghĩ : Hay tại sự sung sướng bỗng được trông nhìn và được ôm ấp cái hình hài máu mủ của mình mà mẹ tôi lại tươi đẹp như thuở còn sung túc.
- Bộc lộ sự cảm nhận : Những cảm giác ấp áp đã bao lâu mất đi bỗng lại mơn man khắp da thịt. Hơi quần áo và những hơi thở ở khuôn miệng xinh xắn nhai trầu phả ra lúc đó thơm tho lạ thường.
- Phát biểu cảm tượng : Phải bé lại và lăn vào lòng một người mẹ... để bàn tay mẹ vuốt ve từ trán xuống cằm và gãi rôm ở sống lưng cho mới thấy người mẹ có một êm dịu vô cùng.

Các yếu tố trên không tách riêng mà đan xen vào nhau, vừa kể, vừa tả và biểu cảm.

Có thể thấy trong đoạn văn sự đan xen đó:

- Về sự việc : tôi ngồi trên đệm xe.

- Tả : Đùi áp đùi mẹ tôi, đầu ngã vào cánh tay mẹ tôi.
- Biểu cảm: Những cảm giác ấm áp đã bao lâu mất đi bỗng lại mơn man khắp da thịt.

Câu 2: Nếu lược đi các yếu tố miêu tả và biểu cảm thì đoạn trích chỉ còn lại những sự việc rất giản đơn: *Xe chạy chậm chậm... Mẹ tôi vẫy tôi, tôi đuổi kịp mẹ tôi. Cả hai mẹ con đều khóc. Mẹ lau nước mắt cho tôi rồi xốc nách tôi lên xe, ôm tôi vào lòng. Từ ngã tư đầu trường học về đến nhà, tôi không còn nhớ mẹ tôi đã hỏi tôi và tôi đã trả lời mẹ tôi những câu gì.* Như thế, sẽ không gây được trong lòng người đọc ấn tượng đậm nét về hình ảnh "trong lòng mẹ", tình cảm mẹ con sâu sắc, khao khát tốt bậc của người con.

Câu 3:

Nếu lược đi những sự việc trong phần kể thì đoạn trích sẽ như thế nào?

Gợi ý: Người đọc sẽ không tưởng tượng ra một cách cụ thể cảnh hai mẹ con gặp nhau (bắt đầu thế nào, diễn biến rồi kết thúc ra sao) và làm mờ nhạt đi diễn biến của mạch cảm xúc.

II. Luyện tập

Câu 1:

- Văn bản *Tôi đi học*.

- Hằng năm cứ vào cuối thu, lá ngoài đường rụng nhiều.
- Tôi quên thế nào được những cảm giác trong sáng ấy nảy nở trong lòng tôi như mấy cánh hoa tươi mỉm cười giữa bầu trời quang đãng... (Các em tìm thêm)

- Văn bản *Tức nước vỡ bờ*.

- Thằng Dần vục đầu vừa thổi vừa húp xoàn xoạt. Chị Dậu rón rén bưng một bát lớn đến chỗ chồng nằm
- Thầy em cố ngồi dậy húp ít cháo cho đỡ xót ruột.
- Rồi chị đón lấu cái Tũn ngồi xuống đó như có ý chờ xem chồng chị ăn có ngon miệng không.

- Văn bản *Lão Hạc*.

- Lão hút xong, đặt xe điều xuống, quay ra ngoài thở khói...
- Sau một điệu thuốc Lào, óc người ta tê dại đi trong nỗi mê mê nhỡm. Lão Hạc ngồi lặng lẽ, hưởng chút khoái lạc còn con ấy.

Các đoạn văn trên có yếu tố miêu tả làm hiện ra trước mắt người đọc cảnh vật, sự việc và có tác động đến những câu văn biểu cảm, làm cho đoạn văn bật ra được ý nghĩa sâu sắc đầy hình tượng.

Câu 2:

- Kể:

- Cuộc gặp gỡ mở đầu, diễn ra, kết thúc ra sao? (thời gian, địa điểm,...)
- Nhân vật: gồm những ai?
- Lời kể: theo ngôi thứ nhất - "tôi" hoặc "em".
- Tả: khung cảnh gặp gỡ; hình dáng, cử chỉ của người thân,...
- Biểu cảm: cảm xúc của em, cảm xúc của người thân,...

Phải biết kết hợp khéo léo giữa ba yếu tố trên.